

O. MILAD SIDKY ZAKHARY CM
Kair, Egipt

MARYJA DZIEWICA W ISLAMIE

1. WSTĘP

W setną rocznicę objawień Najświętszej Dziewicy w Fatimie z radością pragnę pozdrowić organizatorów i znakomitych uczestników Międzynarodowego Kongresu Mariologiczno-Maryjnego, który odbywa się w tym pięknym mieście – Zakopanem, tak drogim sercu naszego umiłowanego papieża, świętego Jana Pawła II.

Temat mojego referatu brzmi: „Maryja Dziewica w islamie” W tejże religii Maryja Dziewica zajmuje szczególne miejsce, do tego stopnia, iż można by rzec, że w sposób absolutny, jako że według świętej księgi islamu nie ma żadnej innej kobiety obdarzonej takimi Boskimi przywilejami jak Maryja.

W celu przedstawienia tejże prawdy proponuję na początek krótką prezentację przesłanek wyjątkowości Maryi. Następnie zatrzymam się nad pewnymi faktami dotyczącymi Jej życia, poczynając od tekstu koranicznego, a następnie przejdę do tradycji muzułmańskiej, aby zakończyć na ludowej pobożności muzułmańskiej⁴²⁷.

Mówienie o miejscu Maryi Dziewicy w islamie wymaga, jeśli jest tego potrzeba, krótkiego przywołania największych grup wyznawców tej religii⁴²⁸, czyli:

- sunnitów (ponad 90% współczesnych muzułmanów). Są to muzułmanie, którzy wierzą, że po śmierci Mahometa w 632 roku jego następcą został Abu Bakr (632–634);
- szyitów lub zwolenników Alego (około 9,99% współczesnych muzułmanów). Wierzą oni, że następcą Mahometa jest jego kuzyn Ali (656–661).

Jeśli chodzi o **źródła wiary muzułmańskiej**, są one dwa: po pierwsze Koran, następnie Sunna – czyli tradycja.

---

⁴²⁷ Por. Bartolomeo Pirone, *Gesù e Maria nell'Islam*, Materiały na kurs dokształcający dla IdR Lazio, Rzym, 27–28 listopad 2013, s. 17.

⁴²⁸ Pierre Rondot, *L'Islam*, (= Prismes), Paris, éditions Lafarge, 1965, ss. 104–105.

Koran, uważany przez muzułmanów za księgę zawierającą słowa podyktowane przez Boga Mahometowi za pośrednictwem anioła Gabriela. Należy podkreślić, że Koran do użytku sunnickiego zawiera 114 sur, czyli 114 rozdziałów.

Na drugim miejscu pod względem ważności jest hadis Mahometa, czyli jego własne słowa/wypowiedź. Zostały one spisane między VIII a IX wiekiem. Tradycja muzułmańska składa się z faktów dotyczących życia Mahometa i jego słów.

Teksty koraniczne:

- Według muzułmanów zostały one objawione w ciągu 22 lat (610–632), w dwóch odcinkach czasu: mekkańskim (610–622) i medyńskim (622–632), zgodnie z miejscem geograficznym ich odbioru.
- 114 sur, z których składa się Koran, jest różnej długości. Dzielą się one na sury mekkańskie i sury medyńskie. Według islamologów, podział ten jest bardzo ważny dla interpretacji treści koranicznej⁴²⁹.
- Obecny podział sur nie jest ani chronologiczny, ani okresowy (mekkański/medyński), ile „według malejącej długości rozdziałów, czyli sur”, jak to opisuje Régis Blachère. „W pewnym sensie można więc powiedzieć, że czytamy dzisiaj Koran odwrotnie, gdyż wcześniejsze teksty, dłuższe, są, ogólnie rzecz biorąc, formami objawienia, jakie otrzymał Mahomet pod koniec swojego głószenia”⁴³⁰.

W kwestii **egzegezy koranicznej** należy zasygnalizować największe trudności:

- Pierwsza pochodzi ze sporadycznego i przerywanego charakteru danych chrystologicznych i mariologicznych. Są one podawane bez porządku chronologicznego i bez następstwa logicznego. Okresy czasu są przerywane, a miejsca zróżnicowane. Do tego, pewne zamieszanie tworzą wersety o treści prawnej, które splatają się z historiami i informacjami (por. Koran 3/45–48 i 49–200).
- Druga, bardziej złożona trudność dotyczy terminów koranicznych przypisywanych nauczaniu Chrystusa, a nie Maryi; mają one charakter paradoksalny. Jednym razem wersety koraniczne mówią o Chrystusie jako o człowieku i proroku, innym razem opisują Go za pomocą tytułów nadludzkich, jak przy okazji Jego dziewiczego poczęcia się, „Jego śmierci” i Jego wyniesienia do Boga – są one nie do pogodzenia z czysto ludzkim statusem

⁴²⁹ Zob. np. Samir Kh. Samir, *Kwestia Tekstu Świętego i jego egzegeza w historii islamu*, referat odczytany na Papieskim Uniwersytecie Antonianum, 12/11/2015, napisany przez Redazione de Gliscritti: 01/01/2017 – 13:50.

⁴³⁰ Régis Blachère, *Le Coran*, przetłumaczony z j. arabskiego, Paryż, wyd. G. P. Maisonneuve & Larose, 1966, s. 11.

(por. Koran 5/17, 116). Ta sama terminologia biblijna (np. Duch Święty) jest różnie interpretowana w egzegezie koranicznej.

Źródła koraniczne. Nie da się zaprzeczyć podobieństw literackich (leksykalnych, zdarzeniowych, itp.) z tekstami starotestamentalnymi i nowotestamentalnymi, a także kanonicznymi i apokryficznymi.

2. PRZYJĘTA METODOLOGIA

Rozważania proponuję zacząć od ogólnego zarysu Maryi w Koranie, a następnie przejść do Jej życia, etap po etapie. W celu ułatwienia prezentacji zachowam przy tym biblijny porządek chronologiczny życia Maryi Dziewicy.

Na każdym etapie życia Maryi zacznę od wersetów koranicznych oraz posłużę się, w razie potrzeby, komentarzem muzułmańskim. W tym wypadku przedstawię niuansy występujące w tymże komentarzu muzułmańskim względem koncepcji chrześcijańskiej.

Oczywiście, w Koranie Maryja i Jej Syn są ze sobą ściśle związani. Jednak ograniczę się wyłącznie do aspektów mariologicznych, jak to przewiduje obecny kongres.

Równocześnie z arabskim tekstem koranicznym będę posługiwał się francuskim tłumaczeniem Régis'a Blachère, opublikowanym przez G. P. Maisonneuve & Larose w Paryżu w 1966 roku.

W referacie tym będę od czasu do czasu nawiązywał do książki Jean-Mohammeda Abd-El-Jalil *Maryja i islam*. Autor jest franciszkaninem nawróconym z islamu. Po uzyskaniu doktoratu na Sorbonie został profesorem na Katolickim Uniwersytecie Paryskim. Zachował swój szacunek wobec islamu, jak również swoje imię Mohammed, pomimo bolesnych reakcji, jakie wywołało jego nawrócenie.

3. MIEJSCE MARYI DZIEWICY W KORANIE

3.1. Imię

Maryja, po arabsku (مريم = Maryam = pobożna), jest jedyną kobietą w Koranie wymienioną z imienia. Wszystkie inne kobiety są wymieniane jako czyjeś małżonki, czyjeś córki lub czyjeś siostry.

Mój świętej pamięci współbrat, ojciec Antoine Moussali, podaje inną etymologię imienia Maryi: „Maria jest zlepkiem dwóch hebrajskich słów, *Mar*, które oznacza wielką panią, i *Yam*, które oznacza ocean. Maria: Pani oceanu... wielkich pierwotnych wód: w Niej to Bóg stworzył nowe”⁴³¹.

3.2. Maryjne wersety koraniczne⁴³² (porządek chronologiczny)

Etap	Okres czasu	Data	Sura	Werset		
			Arabski	Francuski	Nr	Nr
Pierwszy	Mekkański	612–615	مريم	Maria	19	16–36
Drugi	Mekkański	615–619	الزخرف	Ozdoby	43	57
Trzeci	Mekkański	619–622	الأنبياء	Prorocy	21	91
			المؤمنون	Wierni	23	50
Czwarty	Medyński	622–32	البقرة	Krowa	2	87 i 253
			آل عمران	Rodzina Imrana	3	33–37 i 42–51
			النساء	Kobiety	4	156–157 i 171
			المائدة	Stół zastawiony	5	17, 46, 72–78, 110–117
			التوبة	Skrucha	9	31
			الأحزاب	Fracje	33	7
			الحديد	Żelazo	57	27
			الصف	Szereg	61	6, 14
			التحریم	Zakazanie	66	12.

⁴³¹ Antoine Moussali, *Judaïsme, christianisme et islam. Étude comparée*, Paris, Éditions de Paris, 2000, s. 217.

⁴³² Por. <http://www.rocciadibelpasso.it/marianelcorano.htm>, wejście 10 czerwca 2017, godz. 22:00. Poprawiliśmy niektóre informacje (tytuł sury, numer wersetu, itp.).

3.3 Dane koraniczne o Maryi: występowanie i znaczenie

3.3.1. Maryja i Jezus pojawiają się w 102 wersetach, zajmując w sumie 2% wszystkich wersetów koranicznych, jak poniżej⁴³³:

Imię / tytuł	Występowanie
Jezus	9
Jezus Syn Maryi	13
Mesjasz	3
Mesjasz Syn Maryi	5
Mesjasz Jezus Syn Maryi	3
Syn Maryi	2
Maryja	10
Maryja córka Imrana	1

3.3.2. Maryam jest nazwą własną sury, mekkańskiej, numer 19, na 114 sur, z których składa się Koran.

3.3.3. Jednoznacznie lub domyślnie, wraz ze swym Synem lub sama, Maryja jest wspomniana we własnej osobie 24 razy.

3.3.4. W 13 surach.

3.3.5. W 31 wersetach.

3.3.6. W porównaniu do swego Syna⁴³⁴, którego Koran wspomina 21 razy, Maryja wymieniana jest aż 34 razy.

⁴³³ يوسف قزما خوري (بإشراف)، المعهد الملكي للدراسات الدينية، عيسى ومريم في القرآن ⁴³³ والتفاسير، عمان، دار الشروق، 1996، ص (ز)

⁴³⁴ Por. Bartolomeo Pirone, *Gesù e Maria nell'Islam*, materiały na kurs dokształcający dla IdR Lazio, Rzym, 27–28 listopad 2013.

N.B. W poniższej tabeli numery wersetów łączą cytaty, jak również nawiązania do tych osób w Koranie.

‘Īsa, Chrystus, itd.		‘Īsa Syn Maryi		Maryja, itd.	
Sura/Werszet	Występowanie	Sura/Werszet	Występowanie	Sura/Werszet	Występowanie
2/136	1	2/87 i 253	2	–	–
3/52, 55, 59, 84	4	3/45	1	3/35–37, 42–45	7
4/163, 172	2	4/157 i 171	2	4/156 i 171	2
5/72	1	5/17 ² , 46, 72, 75, 78, 110, 112, 114, 116	10	5/17, 75, 110, 116	4
6/85	1	–	–	–	–
19/19	1	19/34	1	19/16–32	4
–	–	21/91	1	21/91	1
–	–	23/50	1	23/50	1
–	–	33/7	1	–	–
42/13	1	–	–	–	–
43/63	1	43/57	1	–	–
–	–	57/27	1	–	–
–	–	61/6 et 14	2	–	–
–	–	–	–	66/12	1
Razem	12	Razem	23	Razem	20

3.4. Główne tytuły honorowe Maryi w Koranie:

3.4.1. Narodzona w wyniku szczególnej interwencji Bożej (Koran 3/ 35).

3.4.2. Znak dla świata (Koran 21/ 91; 23/ 50).

3.4.3. Wzór dla wierzących. Po tym jak była Panią kobiet tego świata, została nią w raju⁴³⁵ (Koran 66/ 12).

3.4.4. Wybrana (i oczyszczona) przez Boga spośród wszystkich kobiet świata (Koran 3/ 42).

3.4.5. Boska ochrona Jej samej i Jej potomstwa przed szatanem, od „Jej narodzin” (Koran 3/ 36).

⁴³⁵ Por. Michel Hayek, *Le Christ de l’islam. Textes présentés, traduits et annotés*, Paris, éditions du Seuil, 1959, s. 65.

3.4.6. Przczysta (Koran 21 /91).

3.4.7. Święta (Koran 5/ 75).

3.4.8. Z prorockiego potomstwa uprzywilejowanego przez Boga (Koran 3/ 34).

3.4.9. Z własnej woli oddzielona od wszelkiego kontaktu z mężczyzną (Koran 19/ 20).

3.4.10. Modląca się, uległa wobec niezbadanej woli Bożej, która zdziałała Jej cud dziewiczego poczęcia, który na zawsze pozostanie nieznanym (Koran 19/ 19 i 21).

3.4.11. Dziewica i matka.

4. ETAPY ŻYCIA MARYI

4.1. Elementy genealogii

W islamie Maryam (مريم) należy do rodziny Imrana (por. Koran 3/ 34–35). Rodzina ta wieńczy wszystkie rodziny, które zostały wybrane przez Boga spośród innych ludzi:

„Bóg wybrał Adama i Noego, rodzinę Abrahama i rodzinę Imrana – ponad światy!”
(Koran 3/ 33).

„إن الله اصطفى آدم ونوحاً وآل إبراهيم وآل عمران على العالمين“

Podczas gdy Koran zwyczajowo nie wspomina imienia matki Maryi, wyjaśnia natomiast Jej ojca, mówiąc, że jest Ona „córką Imrana” («ابنة عمران») (Koran 66/ 12), precyzując również, że Jej matka była „żoną Imrana” («امرأة عمران») (por. Koran 3/ 35–36). Ponadto jest Ona siostrą Aarona («أخت هارون» = siostra Aarona») (Koran 19/ 28). Te wskazówki genealogiczne uwidoczniają pewien anachronizm. Faktycznie Aaron i Mojżesz mieli siostrę, Maryam, nazywaną właśnie „Miriam prorokini, siostra Aarona...” (Wj 15,20). Jej ojciec, z punktu widzenia Biblii, nazywał się Aram (por. Wj 6,16, 18, 20 ; Lb 26,58b–59 ; 1 Krn 5,28–29). Fakty te umiejscowione są około 1250 roku przed Chrystusem. Jednakże ojciec Jean-Mohammad Ben Abd-El-Jalil⁴³⁶ (1904–1979), który urodził

⁴³⁶ Mohammad Ben Abd-El-Jalil, muzułmanin urodzony 17 kwietnia 1904 roku w Fez, w Maroku. W 1925 roku przybył do Paryża, aby przygotować licencjat z języka i literatury arabskiej na Sorbonie. Tam też poznał Jacques’a Maritaina, Maurice’a Blondela i Louis’a Massignona, z którym nawiązał wieloletnią przyjaźń. Na Boże Narodzenie 1927 roku nawrócił się na chrześcijaństwo i 17 kwietnia 1928 roku został ochrzczony w kaplicy franciszkańskiego kolegium w Fontenay-sous-bois. W 1935 roku przyjął święcenia kapłańskie. W 1936 roku

się jako muzułmanin, starał się wykazać wysiłki muzułmańskich historyków i egzegetów, aby wyjść z tego historycznego impasu⁴³⁷

Według tego podejścia, w tym kontekście koranicznym Maryja jest postawiona w linii prorockiej: siostra Aarona i Mojżesza, matka Jezusa Chrystusa, powierzona Zachariaszowi, ojcu Jana Chrzciciela. Ten ciąg zaczyna się od Adama, Noego i Abrahama, a więc świętych postaci w islamie. Maryja łączy ich wszystkich jakością swojej wiary w Boga oraz swym pełnym poddaniem się Jego woli (por. Łk 1,38).

W tym skojarzeniu pojęć pojawia się pytanie: Czy Maryja jest uważana przez muzułmanów za „prorokinię”? Kwestia ta nie jest zamknięta. Ci, którzy wypowiadają się pozytywnie, powołują się między innymi na Jej Boskie wybranie, Jej nietykalność wobec szatana, Jej świętość życia, Jej przynależność do „prorockiej” dynastii (por. Koran 3/ 33–34), poświęcenie Bogu od dnia Jej narodzin, Jej wybranie przez Boga – wraz z Jej Synem – jako „znaku dla światów” (por. Koran 19/ 21; 21/ 91; 23/ 50), i w końcu, co nie jest bez znaczenia, fakt, że przemawiają do Niej aniołowie (por. Koran 3/ 42–43, 45–48; 19/ 17–21).

4.2. Maryja, poświęcona Bogu od poczęcia

Wyjątkowość postaci Maryi w Koranie podkreślają wskazówki kontekstowe na temat Jej poczęcia, a nie tylko Jej narodzin.

„Oto powiedziała żona Imrana: «Panie mój!
Ja poświęcam Tobie to, co jest w moim łonie.
Przyjmij to więc ode mnie, wszak Ty jesteś
Słyszający, Wszechwiedzący»” (Koran 3/ 35).

„إِذْ قَالَتْ امْرَأَةُ عِمْرَانَ
رَبِّي إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي
مَحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ”

został profesorem na Katolickim Uniwersytecie Paryskim. W 1964 roku zdiagnozowano u niego raka języka. W 1966 spotkał się z papieżem Pawłem VI. Zmarł 29 listopada 1979 roku, pozostawiając długą bibliografię, która świadczy o jego powołaniu do bycia mostem między islamem a chrześcijaństwem. Por. Maurice Borromans (pod kierownictwem), *Jean-Mohammed Abd-El-Jalil Témoin du Coran et de l'Évangile. De la rupture à la rencontre*, Paris, Le Cerf/éd. Franciscaines, 2004. <http://www.franciscains-paris.org/articles.php?lng=fr&pg=24&prt=3> (wejście 21 czerwca 2017); Sami Lakmahri, «Jean-Mohammed Abd-El-Jalil : Le chemin de croix», w: *Zamane* (<http://zamane.ma/fr/jean-mohammed-abd-el-jalil-le-chemin-de-croix>) (wejście 21 czerwca 2017); Jean-Jacques Pérennès, «Jean-Mohammed, le franciscain qui vient de l'islam», w: *Oasis* (<http://www.oasiscenter.eu/fr/articles/dialogue-interreligieux/2008/05/01/jean-mohammed-le-franciscain-quivenait-de-l-islam>) (wejście 21 czerwca 2017r.).

⁴³⁷ Por. Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, Paris, (= *Studia nad Historią Religii*, nr 8), Paris, Beauchesne, 1950, ss. 12–15.

Czytając ten werset, trudno nie myśleć o typologii powołaniowej, z Iona matki, Samuela (1 Sam 1,11), Samsona (Sdz 13,2–5), Jana Chrzciciela (Łk 1,13–15), aż po Jezusa Chrystusa (Łk 1,30–35). To właśnie przywołują na myśl poprzednie wersety koraniczne, które kreślą duchowe potomstwo, Boskie wybranie, którego kamieniami milowymi są: Adam, Noe, potomstwo Abrahama i w końcu potomstwo Imrana (por. Koran 3/ 33–34).

Pozwala nam to uczynić ten skok u egzegetów muzułmańskich. Ich celem, jak i wszędzie im podobnych, jest albo wypełnienie luki tekstowej, albo poszerzenie jakiegoś punktu o szczegóły, albo udowodnienie wewnętrznej lub domyślnej logiki, i w końcu zobrazowanie postawy, słowa za pomocą poprzedzających faktów.

Jeden z nich, At-Tabarī (†922), mówi o żonie Imrana, nieplodnej i w zaawansowanym wieku, lecz pragnącej potomstwa, „a więc usiadła u stóp drzewa, zobaczyła ptaka, który karmił swoje pisklę. Wzruszyła się do tego stopnia, że jej pragnienie posiadania dziecka popchnęło ją ku temu, iż zaczęła gorąco błagać Boga, aby dał jej potomka. Więc poczęła i ofiarowała dziecko Bogu”⁴³⁸.

4.3. „Niepokalane” narodziny Maryi

W chwili porodu matka jest rozczarowana: spodziewała się syna, a porodziła córkę. Mówi zatem do Boga:

„A kiedy ona porodziła, powiedziała: «Panie mój! Oto złożyłam ją – istotę żeńską». – A Bóg wie najlepiej, co ona złożyła, przecież rodzaj męski nie jest jak żeński. – «Nazwałam ją Maria. I oto oddaję ją, ją i jej potomstwo, Tobie pod opiekę przed szatanem przeklętym!»» (Koran 3/ 36).

”فلما وضعتها قالت رب اني
وضعتها أنثى والله أعلم بما
وضعت وليس الذكر كالأنثى
وانني سميتها مريم واني أعيدها
بك وذريتها من الشيطان
الرجيم..”

O co chodzi w tejże opiece, która obowiązywała od dnia narodzin? I jak daleko sięga jej skuteczność?

„Koran – pisze Abd-El-Jalil – nie precyzuje tego. Ale tradycja muzułmańska jednogłośnie stwierdza nadzwyczajny przywilej Maryi i Jej Syna:

⁴³⁸ الطبري، جامع البيان في تفسير القرآن، القاهرة، مطبعة البابي الحلبي، جزء 3، ص 144 (tłumaczenie własne)

zachowanie obojga od wszelkiego kontaktu z szatanem w momencie narodzin. Oto najpowszechniejsza wersja tego znanego hadisa. Mahomet powiedział: «Każdy syn Adama, nowonarodzony, jest dotknięty przez szatana, z wyjątkiem Syna Maryi i jego matki; w tym kontakcie dziecko wydaje swój pierwszy krzyk»⁴³⁹.

Czy ta nieprzyjaźń między szatanem i Maryją (por. Rdz 3,15), której wszechmocny Bóg jest gwarantem, jest muzułmańską deklaracją o niepokalanym życiu Maryi, w ślad za „Niepokalanym poczęciem”? Wydaje mi się, że odpowiedź jest pozytywna, ponieważ to sformułowanie odzwierciedla to, co było dość rozpowszechnione wśród chrześcijan w VII wieku, a więc długo przed uznaniem dogmatu maryjnego przez papieża Piusa IX w 1854 roku!

4.4. Jej życie w świątyni poświęcone Bogu

Bez przejścia, następny werset koraniczny mówi o Maryi już zaangażowanej w to poświęcenie, w świątyni. Poza tym nadszedł czas, aby stwierdzić, że imię Maryja = Maryam po arabsku, które jest pochodzenia hebrajskiego, oznacza «العابدة = pobożną, służebnicę». W Maroku, jak zaświadcza rdzenny Marokańczyk, „imię to nadawane jest *chérifs* (szarif): szlachetnym kobietom, czyli należącym do rodziny Proroka”⁴⁴⁰.

„I przyjął ją jej Pan przyjęciem pięknym, i uczynił, iż wyrosła wzrostem pięknym, i zaopiekował się nią Zachariasz. Za każdym razem, jak wchodził do niej Zachariasz, do przybytku świętego, znajdował u niej zaopatrzenie. Powiedział: «O Mario! Skąd to przychodzi do ciebie?». Ona powiedziała: „To jest od Boga” Zaprawdę, Bóg daje zaopatrzenie, komu chce – bez żadnego rachunku!” (Koran 3/ 37).

”فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ
وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا
زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا
الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ
يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ
مِنَ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ
يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ“

⁴³⁹ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 17; Denise Masson, *Monothéisme coranique et monothéisme biblique. Doctrines comparées*, ss. 313–214, i przypis 75.

⁴⁴⁰ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 21, przypis 1.

Podczas gdy Ewangelie kanoniczne nie wspominają nic o życiu Maryi przed zwiastowaniem, Koran krótko mówi o Jej pobycie w świątyni⁴⁴¹, gdzie jest Ona pod opieką nie tylko Zachariasza, ale również i przede wszystkim Boga.

W jakich okolicznościach Zachariasz zaopiekował się Maryją? Inny werset koraniczny daje na to odpowiedź:

„To należy do opowiadań o tym, co skryte, które tobie objawiamy. Ty nie byłeś wśród nich, kiedy oni rzucali swoje trzciny, aby rozstrzygnąć, który z nich ma się opiekować Marią; i nie byłeś wśród nich, kiedy się sprzeczali” (Koran 3/ 44).

”ذلك من انباء الغيب نوحيه
إليك وما كنت لديهم إذ يلقون
أقلامهم أيهم يكفل مريم وما
كنت لديهم إذ يختصمون“.

Muzułmańscy komentatorzy wyjaśniają to zdarzenie. „Zachariasz”, pisze Abd-El-Jalil, „Jej wuj, roztoczył nad nią opiekę. Został wyznaczony przez los; ponieważ inni (...) kapłani i skryby początkowo sprzeciwiali się temu prawu, którego on domagał się z racji pokrewieństwa; próba ucięła ich konflikt: rzucili swoje trzciny do wody i wszystkie trzciny zostały porwane albo na głębiej albo przez prąd, z wyjątkiem trzciny Zachariasza, która utrzymała się na powierzchni i płynęła pod prąd”⁴⁴².

Jednakże Zachariasz, jedyny mający prawo dbać o Jej pożywienie, dziwił się, znajdując zawsze u Maryi pokarm, którego Jej sam nie przyniósł (jakość?), że był on obfity lub też rozmnażał się w niewyjaśniony sposób (ilość?), oraz że – jak podają niektóre komentarze muzułmańskie – zawierał owoce pozasezonowe: zimowe latem lub letnie zimą (anachronizm?)⁴⁴³. Inni egzegeci posuwają interpretację aż do tego, iż Maryi serwowany był „pokarm niebiański” albo też „rajskie owoce”⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Trudno tu nie myśleć o fragmentach, które pojawiają się w ewangeliami apokryficznych, jak *Ewangelia Dzieciństwa Ormiańska*. Przywołuje ona Annę poświęcającą przed narodzeniem istotę, którą w sobie nosi (2,3); zainteresowanie płcią dziecka (2,7) i w końcu Maryję, którą w świątyni karmi aniołowie (3,1). Por. Samir Khalil Samir, *Jésus dans le Coran*, (dactylographié, s.d.), s. 7.

⁴⁴² Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 22.

⁴⁴³ راجع عيسى ومريم في القرآن والتفاسير، ص 66-74

⁴⁴⁴ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 23 i 24 (odpowiednio).

4.5. Zwiastowanie Maryi

W skrócie, „cuda, które otaczają poczęcie, narodziny i dzieciństwo Maryi, [a także Jej odżywianie w świątyni], stanowią – według Abd-El-Jalila – niebezpośrednie przygotowanie do roli, którą Bóg dla Niej przewidział. Tradycja muzułmańska zakładała, że było następne przygotowanie, wychodząc od aluzji i deklaracji zawartych w Koranie (3/ 42–51)”⁴⁴⁵. Przykładem tego są słowa, jakie aniołowie wypowiedzieli do Maryi:

„I oto powiedzieli aniołowie: «O Mario! Zaprawdę, Bóg wybrał ciebie i uczynił cię czystą, i wybrał ciebie ponad kobietami światów. O Mario! Poddaj się pokornie twemu Panu, wybijaj pokłony i skłaniaj się wraz z tymi, którzy się skłaniają!» (Koran 3/ 42–43).

”وإذ قالت الملائكة يا مريم إن الله اصطفاك وطهرك واصطفاك على نساء العالمين. يا مريم اقنتي لربك واسجدي وأركعي مع الراكعين“.

Poza znaczeniem „uczynienia czystą”, należy poszukać wyjaśnienia podwójnego „wybrania” przez Boga, o którym mowa w Koranie 3/ 42. W istocie bowiem zwykłe powtórzenie wydaje się nieprawdopodobne. Tym samym egzegeci muzułmańscy, jak Ar-Razi⁴⁴⁶, komentują wszystkie trzy wyrażenia (wybranie, oczyszczenie, wybranie) następująco:

⁴⁴⁵ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 31.

⁴⁴⁶ راجع عيسى ومريم في القرآن والتفاسير، ص 68–78

Pierwszy wybór poświadcza kilka przywilejów jednocześnie, przyznanych Maryi:

1. Jej poświęcenie Bogu, mimo iż była kobietą;
2. Nie będąc karmiona przez swą matkę, utrzymanie było Jej dostarczone z raju;
3. Jej całkowite oddanie modlitwie;
4. Pokarm zapewniany Jej przez Boga;
5. Bycie bezpośrednią rozmówczynią aniołów, itd.

Oczyszczenie posiada także różne oblicza:

1. Oczyszczona z bezbożności i grzeszności;
2. Która nigdy nie miała czy też nie skonsumowała prawowitej relacji małżeńskiej;
3. Której została oszczędzona menstruacja;
4. Odporna na złe czyny i nawyki;
5. Chroniona przed oszczerstwami ze strony żydów, ich kłamstwami i ich oskarżeniami.

Drugi wybór przyznany Jej w postaci Syna Jezusa, który jest:

1. Poczęty bez interwencji ludzkiego ojca;
2. Zdolny mówić od momentu swych narodzin;
3. Wraz z Maryją, swoją matką, jest znakiem dla świata.

Ostatecznie, ten Boski wybór Maryi, o którym mowa w powyższym fragmencie, jest dosłownie absolutny: „ponad kobietami światów”. „W każdym razie – stwierdza Abd-El-Jalil – ta wspianiała proklamacja nadzwyczajnej świętości i godności Maryi jest bardzo droga muzułmanom. Pisarze, którzy zbadali jej zasięg i granice, uczynili to z ogromnym szacunkiem i, niemniej jednak, z uczuciem niemożności postawienia Maryi Dziewicy w tym samym szeregu co inne kobiety, Chadidżę i Aiszę (żony Mahometa) czy Fatimę (jego jedyne dziecko)”⁴⁴⁷.

W każdym razie, ta wstępna wypowiedź anioła jest nieodzowna, aby zrozumieć, w ścisłym znaczeniu, zwiastowanie we wszystkich aspektach.

⁴⁴⁷ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 31–32. Jednakże na poziomie dobrych przykładów inny werset koraniczny (66/ 11–12) dodaje następną kobietę, żonę faraona, która ocaliła Mojżesza, kiedy był dzieckiem (por. Koran 28/ 9–11). Późniejsza tradycja muzułmańska, zdziwiona brakiem jakiegokolwiek kobiety muzułmańskiej na tych dwóch listach, dodała jedną lub dwie żony Mahometa, oraz jego jedyne córki; kolejność preferencji zależy od źródła (sunnickiego lub szyickiego راجع عيسى ومريم في القرآن والتفاسير، ص ٨٦ وما بعدها).

„Oto powiedzieli aniołowie: «O Mario! Bóg zwiastuje ci radosną wieść o Słowie pochodzącym od Niego, którego imię Mesjasz, Jezus, syn Marii. On będzie wspaniały na tym świecie i w życiu ostatecznym, i będzie jednym z najbliższych. I będzie przemawiał do ludzi już w kołysce, a także jako mąż dojrzały; i będzie wśród sprawiedliwych». Ona powiedziała: «O Panie mój! Jakże będę miała syna, skoro nie dotknął mnie żaden mężczyzna?». Powiedział: «Tak będzie! Bóg stwarza to, co chce! Kiedy On decyduje o istnieniu jakiejś rzeczy, to tylko mówi: 'Bądź!' i to się staje»” (Koran 3/ 45–48).

„I wspomnij w Księdze Marię! Oto ona oddaliła się od swojej rodziny do pewnego miejsca na wschodzie. I oddzieliła się od nich zasłoną. Wtedy posłaliśmy do niej Naszego Ducha i on ukazał się jej jako doskonały człowiek. Powiedziała: «Szukam schronienia u Miłosiernego przed tobą, jeśli jesteś bogobojny». On powiedział: «Ja jestem tylko posłańcem twego Pana, aby dać tobie chłopca czystego». Ona powiedziała: «Jakże mogę mieć syna, kiedy nie dotknął mnie żaden śmiertelnik ani też nie byłam występna?» On powiedział: «Tak będzie! Powiedział twój Pan: "To jest dla Mnie łatwe. Uczynimy z niego znak dla ludzi i miłosierdzie pochodzącego od Nas. To jest sprawa zdecydowana!"»” (Koran 19/ 16–21).

W ten sposób życie Maryi w świątyni zostało pewnego dnia naznaczone szczególnym wydarzeniem: objawieniem anioła, który zwiastował Jej dziewicze poczęcie. My wolimy używać tutaj zwrotu „objawienie anielskie”, podczas gdy Koran nadał temu wydarzeniu podwójną wersję: postacią pierwszego objawienia jest jeden anioł, w tym wypadku Gabriel, natomiast w drugim objawieniu są to „anioły”, które zwiastują tę samą dobrą nowinę. Wyjaśnienie jest takie, że sura XIX, z pierwszego okresu mekkańskiego, jest „prawdopodobnie

«إذ قالت الملائكة يا مريم إن الله يبشرك بكلمة منه اسمه المسيح عيسى ابن مريم وجيهاً في الدنيا والآخرة ومن المقربين. ويكلم الناس في المهد وكهلاً ومن الصالحين. قالت رب أنى يكون لي ولد ولم يمسنني بشرٌ قال كذلك الله يخلق ما يشاء إذا قضى أمراً فإنما يقول له كن فيكون.»

„واذكر في الكتاب مريم إذ انتبذت من أهلها مكاناً شرقياً فاتخذت من دونهم حجاباً فأرسلنا إليها روحنا فتمثل لها بشراً سوياً. قالت إني أعوذ بالرحمن منك إن كنت تقياً. قال إنما أنا رسول ربك لأهب لك غلاماً زكياً. قالت أنى يكون لي غلام ولم يمسنني بشرٌ ولم أك بغياً. قال كذلك قال ربك هو علي هينٌ ولنجعله آية للناس ورحمة منا وكان أمراً مقضياً“

najstarszym tekstem maryjnym w Koranie⁴⁴⁸, a więc z czasu między 612 a 2015 rokiem. Podczas gdy sura III pochodzi z czwartego okresu mediańskiego, usytuowanego między 622 a 632 rokiem.

Należy zauważyć, że tekst koraniczny nie mówi o zgodzie Maryi. Ona nie daje żadnej odpowiedzi, w przeciwieństwie do tego co zostało zapisane w Ewangelii (por. Łk 1,38). Można to wyjaśnić w ten sposób, że w islamie, w obliczu absolutnej transcendencji Boga, istota ludzka nie ma nic do powiedzenia; wszystko jest decyzją Bożą, a w konsekwencji nieuchronnym przeznaczeniem, które wyklucza ludzką wolność.

Poza tym, obie sury zgadzają się całkowicie co do dziewiczego poczęcia Jezusa, ale widzianego jako proste objawienie stwarzającej wszechmocy Bożej, z której Koran cytuje poprzednią jej interwencję, czyli Adama.

„Zaprawdę, Jezus jest u Boga jak Adam: On stworzył go z prochu. A następnie powiedział do niego: «Bądź!» – i on jest” (Koran 3/ 59).

„إن مثل عيسى عند الله كمثل آدم خلقه من تراب ثم قال له كن فيكون“.

Zatem w islamie nie chodzi o kwestię Bożego wcielenia, nawet jeśli egzegeci i historycy muzułmańscy dziwią się mądrości Maryi, kiedy wyjaśnia ona wszystko Józefowi. Posłuchajmy dialogu przytaczanego przez kilku komentatorów⁴⁴⁹:

Pierwszym, który poczuł się urażony, kiedy zdał sobie sprawę z ciąży Maryi, był jej towarzysz Józef⁴⁵⁰. Kiedy zobaczył jej stan, przeraził się, był zszokowany i strapiony. Nie wiedział, jak ma to sobie wyjaśnić; kiedy chciał podejrzewać Maryję, przypomniał sobie jej cnotę i jej niewinność i pomyślał, że ona nie zostawiła go ani na chwilę. Wtedy postanowił wykluczyć jej winę, zabrał się do niej i tam ją zobaczył. Ponieważ ciążyło mu to bardzo, porozmawiał z nią.

J. Dotarło do mnie coś na twój temat, zaczęła. Zrobiłem co tylko możliwe, aby to zdławić; ale nie dałem rady. Rozmowa o tym przyniesie ulgę memu sercu.

M. Mów, powiedziała, i wypowiadaj się dobrze.

⁴⁴⁸ Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 32.

⁴⁴⁹ راجع عيسى ومريم في القرآن والتفاسير، تفاسير سورة مريم 19 / 16-36، ص 404-459. Tłumaczenie francuskie przez Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., ss. 28-29.

⁴⁵⁰ W pewnych źródłach tradycji muzułmańskiej, aby pogodzić wersję ewangeliczną z wersją koraniczną dotyczącą Maryi w wieku dorosłym, wprowadza się Józefa jako towarzysza prac technicznych w świątyni. Mogłoby to nastąpić albo z powodu starości Zachariasza lub po jego śmierci. Zob. przyp. *supra*.

- J. Mam tylko takie uwagi, odpowiedział Józef. Czy pszenica rośnie bez nasienia?
- M. Tak, odpowiedziała.
- J. Czy drzewa rosną bez deszczu?
- M. Tak, odpowiedziała znowu Maryja.
- J. Czy można mieć syna bez ojca?
- M. Tak, odpowiedziała Maryja. Czyż nie wiesz, że Bóg sprawił, iż pszenica rośnie, bo On ją stworzył, nie potrzebując nasienia. Obecne nasienie pochodzi z tej samej pszenicy, która z woli Boga rośnie od początku bez nasienia. I czyż nie wiesz, że Bóg, dzięki Swej mocy, daje wzrost drzewom bez potrzeby deszczu? To dzięki tej właśnie mocy sprawił On, iż deszcz jest w stanie ożywiać drzewa. Albo czyż powiesz, że Bóg nie mógł sprawić, iż drzewa rosną bez korzystania z deszczu, z powodu którego nie mógłby On sprawić, że będą rosnać?
- J. Nie, odpowiedział Józef, nie mówię tego; ponieważ wiem, że Bóg może wszystko, co zechce. On mówi do rzeczy: „bądź”, i ona jest.
- M. Czyż nie wiesz, kontynuowała Maryja, że Bóg stworzył Adama i jego żonę bez potrzeby ojca i matki?
- J. Tak, wiem, odpowiedział Józef.

Kiedy to powiedziała, Józef wyczuł, że stan Maryi był rezultatem woli Bożej, o który nie mógł jej wypytywać, z powodu tajemnicy, jaką ona zachowywała.

4.6. Narodziny Jezusa i Jego pierwszy cud

W kwestii dziewiczego poczęcia, niektórzy egzegeci muzułmańscy ze swoim zachwytem nad tym co cudowne – ponieważ Koran nic nie wspominał o okresie ciążowym Maryi – skłaniają się w swych spekulacjach aż do zredukowania go do „ośmiu, siedmiu czy sześciu miesięcy, albo też po prostu trzech godzin, a nawet godziny”⁴⁵¹.

Jednakże w chwili porodu Maryja była niespokojna w kwestii ewentualnej reakcji swojej rodziny: czy nie zastosuje prawa mojżeszowego (Pwt 22,22–24; Kpł 20,10; por. J 8,5; Mt 1,18–24) w kwestii nieślubnego dziecka? To właśnie w perspektywie obrony Maryi Koran przedstawia pierwszy cud nowonarodzonego.

⁴⁵¹ راجع عيسى ومريم في القرآن والتفاسير، ص 524

„I poczęła go, i oddaliła się z nim w dalekie miejsce. I doprowadziły ją bóle porodowe do pnia drzewa palmowego. Powiedziała: «Obym była umarła przedtem; obym była całkowicie zapomniana!». Wtedy będące u jej stóp dziecko zawołało do niej: «Nie smuć się! Twój Pan umieścił u twych stóp strumyk. Potrząśnij ku sobie pień palmy, ona ci zrzuci świeże, dojrzałe daktyle. Jedz, pij i daj oczom ochłodę! A jeśli zobaczysz jakiegoś człowieka, to powiedz: ‘Ślubowałam Miłosiernemu post, nie będę więc dziś mówić z nikim’». I przyszła z nim do swego ludu niosąc go. Oni powiedzieli: «O Mario! Uczyniłaś rzecz niesłychaną! O siostrzo Aarona! Twój ojciec nie był złym człowiekiem i matka twoja nie była występna». Wtedy ona wskazała na nie. Oni powiedzieli: «Jakże będziemy przemawiać do kogoś, kto jest w kołysce, do małego chłopca». On powiedział: «Zaprawdę, ja jestem sługą Boga! On dał mi Księgę i uczynił mnie prorokiem. On mnie błogosławi, gdziekolwiek się znajduję. On nakazał mi modlitwę i jałmużnę – jak długo będę żył»” (Koran 19/ 22–31).

„فحملته فانتبذت به مكاناً
قصياً. فأجاءها المخاض إلى
جذع النخلة قالت يا ليتني مت.
قبل هذا وكنت نسياً منسياً
فناداها من تحتها لا تحزني قد
جعل ربك تحتك سرياً. وهزي
إليك بجذع النخلة تسقط عليك
رطباً جنياً. فكلي واشربي وقري
عيناً فإما ترين من البشر أحداً
فقلولي إني نذرت للرحمن صوماً
فلن أكلم اليوم إنسياً. فأنت
به قومها تحمله قالوا يا مريم
لقد جننت شيئاً فرياً. يا أخت
هارون ما كان أبوك امرأ سوء
وما كانت أمك بغياً. فأشارت
إليه قالوا كيف نكلم من كان في
المهد صبياً. قال إني عبد الله
آتاني الكتاب وجعلني نبياً.
وجعلني مباركاً أين ما كنت
وأوصاني بالصلاة
والزكاة ما دمت حياً“

Nowy Testament nie wspomina o takim wydarzeniu. Pomimo tego, podejmując obronę egzegetów muzułmańskich, Abd-El-Jalil napisał: „Gdyby Jezus”, jak dodają „nie mówił w kołysce, żydzi bezwzględnie zastosowaliby prawo wobec Maryi, przekonani o akcie winy; jest bowiem mało prawdopodobne, aby żydzi nie ukarali tego rodzaju przewinienia publicznego”⁴⁵².

⁴⁵² Jean-Mohammad Ben Abd-el-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 42.

4.7. Uprzywilejowana, ale nie ubóstwiona: Maryja i Trójca Święta

Według Koranu Boże przywileje przyznane Maryi mają tendencję rosnącą. Poruszyliśmy kwestię Bożego wybrania ze wszystkich kobiet świata (por. Koran 3/ 42). Ale jest jeszcze jeden: nie tylko Jezus jest dany światu jako „znak”, ale również i zwłaszcza Maryja:

„On powiedział: «Tak będzie! Powiedział twój Pan: ‘To jest dla Mnie łatwe. Uczynimy z niego znak dla ludzi i miłosierdzie pochodzące od Nas. To jest sprawa zdecydowana!’»” (Koran 19/ 21).

„I tę, która zachowała swoją czystość... My tchnęliśmy w nią nieco z Naszego Ducha. I uczyniliśmy ją i jej Syna znakiem dla światów” (Koran 21/ 91).

„I uczyniliśmy syna Marii i jego matkę znakiem. Daliśmy im schronienie na wzgórzu spokojnym i obfitym w źródła” (Koran 23/ 50).

I oto po aureolach świętości, wspaniałych tytułach, pięknych i narastających pochwałach nagle pojawia się maryjny werset koraniczny, na pierwszy rzut oka niepokojący, a nawet skandaliczny.

„Nie uwierzyli ci, którzy powiedzieli: «Zaprawdę, Bogiem jest Mesjasz, syn Marii!». Powiedz: «Któż ma możliwość uczynić coś przeciw Bogu, jeśli On zechce zgubić Mesjasza, syna Marii, jak również Jego Matkę i wszystkich, którzy są na ziemi?»” (Koran 5/ 17).

Z gorącym sercem, ale zwłaszcza z zimną głową, należy postarać się zrozumieć tę postawę, zamiast ogłaszać sprzeczności. Zaczniemy od rozeznania kontekstu tego wersetu. W istocie, w tym przypadku Koran idzie na wojnę, walczy i stacza bitwę przeciw politeistom, tryteistom⁴⁵³. Zaś chrześcijaństwo zawsze wznawało monoteizm biblijny.

„قال كذلك قال ربك هو علي هين ولنجعله آية للناس ورحمة منا وكان أمراً مقضياً“

”والتي أحصنت فرجها فنفخنا فيها من روحنا وجعلناها وابنها آية للعالمين“.

”وجعلنا ابن مريم وأمه آية وأويناها إلى ربوة ذات قرار ومعين“.

”لقد كفر الذين قالوا إن الله هو المسيح ابن مريم قل فمن يملك من الله شيئاً إن أراد أن يهلك المسيح ابن مريم وأمه ومن في الأرض جميعاً...“

⁴⁵³ Na temat tej herezji zob. Coloman Viola, *Trithéisme*, w: Jean-Yves Lacoste (pod kierownictwem), *Dictionnaire critique de théologie*, Paris, P.U.F., 1998, 1183a-1184a.

Natomiast w heretyckim tryteizmie pojawia się następne pytanie: kim są dokładnie strony, o których mowa w Koranie? Należy je zawsze w Koranie zidentyfikować, a przynajmniej dokonać delikatnej weryfikacji w formie pytania.

„I oto powiedział Bóg: «O Jezusie, synu Marii! Czy ty powiedziałaś ludziom: ‘Bierzcie mnie i moją matkę za dwa bóstwa, poza Bogiem?’». On powiedział: «Chwała Tobie! Nie do mnie należy mówić to, do czego nie mam prawa. Jeślibym ja tak powiedział, Ty przecież wiedziałbyś o tym. Ty wiesz, co jest w mojej duszy, a ja nie wiem, co jest w Twojej. Zaprawdę, Ty dobrze znasz rzeczy ukryte! Ja im powiedziałem tylko to, co Ty mi nakazałeś powiedzieć: ‘Czujcie Boga, mojego Pana i waszego Pana!’ Ja byłem świadkiem ich, jak długo przebywałem wśród ludzi; a kiedyś mnie wezwał do Siebie, Tyś został ich pilnym stróżem, wszak jesteś świadkiem każdej rzeczy!»” (Koran 5/ 116–117).

„وإذ قال الله يا عيسى ابن مريم
أأنت قلت للناس اتخذوني وأمي إلهين
من دون الله قال سبحانك ما
يكون لي أن أقول ما ليس لي
بحق إن كنت قلته فقد علمته
تعلم ما في نفسي ولا أعلم
ما في نفسك إنك أنت علام
الغيوب. ما قلت لهم إلا ما
أمرتني به أن اعبدوا الله ربي
وربكم وكنت عليهم شهيداً ما
دمت فيهم فلما توفيتني كنت
أنت الرقيب عليهم وأنت على
كل شيء شهيد“

Odpowiadając na nasze ostatnie pytanie, stronami – według „tryteizmu” – są: Bóg, Jezus Chrystus i Maryja. Ortodoksja wiary chrześcijańskiej nigdy nie wyznawała Maryi jako trzeciej osoby monoteizmu trynitarnego. To raczej pośród heretyków byli ci, którzy rozpoznawali trzy natury Boskie czy też trzy bóstwa. To właśnie przychodzi na myśl, kiedy czyta się następujące wersety:

„Nie uwierzyli ci, którzy powiedzieli: «Zaprawdę, Bóg – to trzeci z trzech!» A nie ma przecież żadnego boga, jak tylko jeden Bóg!” (Koran 5/ 73).

„لقد كفر الذين قالوا إن الله ثالث
ثلاثة وما من إله إلا إله واحد...”

„O ludu Księgi! Nie przekraczaj granic w twojej religii i nie mów o Bogu niczego innego, jak tylko prawdę! Mesjasz, Jezus syn Marii, jest tylko posłańcem Boga; i Jego Słowem, które złożył Marii; i Duchem, pochodzącym od Niego. Wierzcie więc w Boga i Jego posłańców i nie mówcie: «Trzy»” Zaprzestańcie! To będzie lepiej dla was! Bóg-Allah – to tylko jeden Bóg! On jest nazbyt wyniosły, by mieć syna! Do Niego należy to, co jest w niebiosach, i to, co jest na ziemi. I Bóg wystarcza jako opiekun!” (Koran 4/ 171).

”يا اهل الكتاب لا تغلوا في دينكم ولا تقولوا على الله إلا الحق إنما المسيح عيسى ابن مريم رسول الله وكلمته ألقاها إلى مريم وروح منه فآمنوا بالله ورسله ولا تقولوا ثلاثة انتهوا خيراً لكم إنما الله إله واحد سبحانه أن يكون له ولد له ما في السموات وما في الأرض وكفى بالله وكيلاً“

Lista wydłuża się, kiedy chodzi o negację kategoryczną tego, że Bóg miał syna (por. Koran 2/ 116; 4/ 171; 6/ 101; 10/ 68; 17/ 111; 18/ 4; 19/ 35, 88, 91–92; 21/ 26; 23/ 91; 25/ 2; 37/ 152; 72/ 3; 112/ 3), lub w szczególności tego, że wziął sobie towarzyszkę, której podarował tego ewentualnego syna (por. Koran 6/ 101; 72/ 3).

W Koranie Bóg ma 99 imion lub atrybutów, wśród których nie figuruje zwrot „Ojciec” Jakże więc mógłby on tolerować „syna”, i w konsekwencji „matkę” u swego boku? Należy jeszcze dodać, że atrybut „Miłość” świeci również poprzez nieobecność. Wszystko jest spójne!

Bardzo istotna i słuszna jest uwaga, jaką uczynił Abd-El-Jalil⁴⁵⁴ dla wyjaśnienia tego odchylenia doktrynalnego za pomocą przesunięcia w języku arabskim między

«małżonka = زوج» ⇔ «روح = duch»

lub na odwrót; jest to sprawa „punktów”, które można postawić lub pominąć. W tej perspektywie Duch Święty stał się „małżonką”, a więc krok uzasadniony, by myśleć tu o Maryi, bowiem Ona jest matką Jezusa Chrystusa.

Zatem, od słowa do słowa, według Koranu imię Maryi zostało niesłusznie i błędnie wplątane w spór z politeistami⁴⁵⁵, czy wręcz z chrześcijanami wyznającymi Trójcę Przenajświętszą. Jednakże oprócz chrześcijan były w Arabii sekty, jak kolyrydianie, zauważa Gustave Bardy⁴⁵⁶.

⁴⁵⁴ Por. Abd-El-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 66, przypis 1.

⁴⁵⁵ Zob. także podsumowanie w: Abd-El-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 65.

⁴⁵⁶ Gustave Bardy, „Collyridiens”, w: *Catholicisme hier, aujourd'hui, demain*, t. II, kol. 1314, gdzie pisze: „Składali ofiary Najświętszej Dziewicy Maryi z ciasteczek, które następnie

W konsekwencji przestaje dziwić paradoksalny charakter poniższego twierdzenia:

„Mesjasz, syn Marii, jest tylko posłańcem, tak jak już przed nim byli posłańcy; a jego Matka była kobietą świętą. Oni oboje przyjmowali pożywienie” (Koran 5/ 75).

”ما المسيح ابن مريم إلا رسول
قد خلت من قبله الرسل وأمه
صديقةً كانا يأكلان الطعام...”

Zauważmy, że ten sam argument wartości codziennych czynności (jak tutaj w przypadku jedzenia) został zastosowany przez św. Ignacego Antiocheńskiego w odniesieniu do Chrystusa, w celu walki z doketyzmem, w Liście do Trallan:

IX, 1. Bądźcie więc głusi, kiedy mówią wam o czymś innym niż o Jezusie Chrystusie, z rodu Dawida, Synu Maryi, **który naprawdę się narodził, który jadł i pił**, naprawdę był prześladowany za Poncjusza Piłata, naprawdę został ukrzyżowany i umarł, i oglądały Go niebo i ziemia, i otchłań. 2. On też naprawdę powstał z martwych.

Zatem, z równym szacunkiem wobec islamu, jak i chrześcijaństwa Abd-El-Jalil kończy tę sprawę następująco: „Prosta lektura tych tekstów koranicznych ukazuje, że walczą one nie tyle z chrześcijańskimi «faktami dogmatycznymi» jako takimi, ile z niejednoznacznymi przybliżeniami prawdy, które świecki spór umocnił w prymitywnym i nagannym tryteizmie”⁴⁵⁷

Ze swej strony, libański teolog Michel Hayek twierdzi: „Poza dogmatem Boskiego macierzyństwa Maryi, który jest prawdziwy i z pewnością realny, wszystkie inne dogmaty zdefiniowane przez Kościół lub przekazane przez tradycję, dotyczące Jej kultu, mogą znaleźć w Koranie bardziej lub mniej luźny punkt podparcia: Niepokalane Poczęcie, Ofiarowanie w świątyni, Zwiastowanie, dziewicze poczęcie, Boże Narodzenie, aż po Wniebowzięcie, co do którego jednak islam w 1950 roku podniósł żywe zastrzeżenia. Wszystko więc zależeć będzie od interpretacji, jaką nada się wersetom Księgi Allaha”⁴⁵⁸.

ze czcią spożywali”

⁴⁵⁷ Abd-El-Jalil, *Marie et l'islam*, op. cit., s. 65.

⁴⁵⁸ Michel Hayek, *Le Christ de l'islam*, Paris, éditions du Seuil, 1959, s. 65.

4.8. Maryja we współczesnej pobożności muzułmańskiej

Po tym dość długim przeglądzie wersetów i ich egzegezie, chciałbym przejść do kwestii miejsca Maryi we współczesnej pobożności muzułmańskiej.

Wszystko jednak zaczyna się w czasach Mahometa, dokładnie w roku 630, czyli w roku jego ostatecznego podboju Mekki.

Sîrat Rasûl Allah» jest biografią Mahometa spisaną w VIII wieku przez Ibn Ishâqa. Znany epizod tej biografii opisuje przybycie Mahometa do Mekki w 630 roku, gdzie zniszczył on setki pogańskich bożków znajdujących się w sanktuarium w Kaaba (poza czarnym Piotrem oraz obrazem przedstawiającym Maryję i Jezusa)⁴⁵⁹.

Ten obraz Maryi⁴⁶⁰, który Mahomet pragnął zachować po zdobyciu Mekki, został zniszczony kilka lat temu z rozkazu króla Arabii Saudyjskiej Abd Allaha ibn Abd al-Aziza Sauda (okres panowania: 1 sierpnia 2005–23 stycznia 2015).

Z drugiej strony, w pobożności muzułmańskiej nie można pominąć czci oddawanej także dzisiaj Maryi Dziewicy. Abd-El-Jalil ośmiela się mówić o *Imitatio Mariae*⁴⁶¹. Uzasadnia ją on nie tylko nadzwyczajnymi cnotami Maryi, ale również dwoma faktami powiązаныmi z dwoma cudami, jakie przywołuje Koran:

Po pierwsze, fakt, że Maryja była w świątyni żywiona przez Bożą Opatrzność (Koran 3/ 37). Jest to cud, który popchnął Zachariasza do błagania Boga, aby udzielił mu cudu posiadania dziecka w jego starości (Koran 3/ 38).

Po drugie, fakt, że w momencie narodzin Jezusa Maryja została poproszona o potrząśnięcie palmy, aby ta zrzuciła jej swój owoc. Objawia się tutaj Boża moc wobec Maryi, która przykuwa uwagę (Koran 19/ 23–26). Fakt, że Boski cud nie dokonuje się przed „ludzką czynnością”, czyli przed potrząśnięciem palmy, stanowi pewien imperatyw, który ma na celu pobudzenie ludzkich energii, w miejsce pasywnej prośby składanej Bogu, aby rozwiązał nasze problemy.

Jeśli pierwszy fakt akcentuje „kontemplację”, to drugi uwypukla „działanie” „Poprzez **działanie**, jak i poprzez **kontemplację** – pisze Abd-El-Jalil

⁴⁵⁹ <https://impertinix.com/representation-de-mahomet-dans-lislam/> (wejście 30 czerwca 2017, o godz. 22:00).

⁴⁶⁰ Antoine Moussali, *Judaïsme, christianisme et islam*, op. cit, druga strona okładki; La Theotokos Gesù e Maria nel Corano e nella Bibbia. Data: środa 16 września 2009, godz. 10 :49:43 (<http://www.lateotokos.it/modules.php?name=News&file=print&sid=129>), wejście 10 czerwca 2017.

⁴⁶¹ Jean-Mohammed Abd-El-Jalil, *Marie et l'Islam*, op. cit., s. 81–84.

– można wywnioskować, że w islamie także w codziennym życiu wierzących pojawia się obecność maryjna”

Wreszcie, w jednym z przypisów⁴⁶² przywołuje on bardzo ważny dokument. Jest to tekst arabski ludowego hymnu maryjnego, liczący 109 strof, który Egipcjanie mieli zwyczaj śpiewać przy akompaniamencie tamburynu. Tekst arabski został opublikowany wraz z tłumaczeniem niemieckim⁴⁶³, jeśli ktoś byłby zainteresowany. Można w nim znaleźć dane pochodzące z Koranu i z pospolitej tradycji muzułmańskiej.

Na przykład w sanktuarium Dziewicy Maryi w Harissa w Libanie robią wrażenie kobiety muzułmańskie rozpoznawalne po swoich welonach. Według statystyk zaprezentowanych przez Gérarda Testarda, muzułmanie stanowią około 50% pielgrzymów przybywających do libańskiego Harissa. We Francji, „w Lourdes, ich odsetek wynosi 5%, co też na sześć milionów pielgrzymów nie jest wcale tak mało”⁴⁶⁴. Zjawisko to potwierdza się także w sanktuariach maryjnych w Algierze i w Efezie⁴⁶⁵, w Fatimie (w Portugalii), jak również w sanktuarium Matki Bożej w Velankani (w Indiach)⁴⁶⁶. Ta lista jest jeszcze o wiele dłuższa pod względem geograficznym.

Bezprecedensowe wydarzenie na cześć Dziewicy Maryi, bez porównania na świecie, miało miejsce w Libanie. 18 lutego 2010 roku, za uprzednią zgodą prezydenta republiki Michela Solimana rada ministrów pod przewodnictwem premiera Saada El Hariri zatwierdziła rządową decyzję o ustanowieniu chrześcijańskiej uroczystości Zwiastowania oficjalnym świętem narodowym, ku radości wszystkich obywateli.

W Madaba, w Jordanii, znajduje się meczet otwarty na przełomie 2010 i 2011 roku pod nazwą „Meczet Chrystusa Jezusa Syna Maryi” (مسجد المسيح عيسى بن مريم). Zresztą w kwestii nazw meczetów jest tego o wiele więcej.

Na przykład w Syrii, dokładnie w sobotę 6 czerwca 2015 roku, w przybrzeżnym mieście Tartus, został zainaugurowany pierwszy w świecie muzułmańskim kult Dziewicy Maryi: jest to nowy meczet pod nazwą „مسجد السيدة مريم = Meczet Naszej Pani Maryi”⁴⁶⁷

⁴⁶² Jean-Mohammed Abd-El-Jalil, *Marie et l'Islam*, op. cit., s. 84, przypis 1.

⁴⁶³ E. Littmann, *Ein islamisches Marien*, w: „Die Welt des Islams”, 1941, s. 152–169.

⁴⁶⁴ <http://www.la-croix.com/article/imprimer/http://www.la-croix.com/Religion/Islam/Marie-dans-islam-2016-04-01-1200750561> (wejście 17 czerwca 2017).

⁴⁶⁵ Silvia Introvigne, *Maria di Nazaret nell'Islam*, w: „Rivista Maria Ausiliatrice”, (http://www.donbosco-torino.it/ita/Maria/forum/Maria_nell_Islam.html) (wejście 10 czerwca 2017).

⁴⁶⁶ <http://www.teheran.ir/spip.php?article179#gsc.tab=0>, nr 29, kwiecień 2008 (wejście 17 czerwca 2017).

⁴⁶⁷ <http://www.lastampa.it/2015/06/09/vaticaninsider/ita//nel-mondo/>

Zupełnie niedawno, 14 czerwca 2017 roku, szejik Mohammad Ben Zayed Al Nahyan, rozkazał zmianę nazwy wielkiego meczetu zwanego „Meczetem Mohammada Ben Zayeda” na „Meczet Maryi Matki Jezusa” (مسجد مريم أم عيسى عليهما السلام – pokój nad nimi). Meczeta ten znajduje się w regionie Al-Mashraf, Abu Dhabi (w Zjednoczonych Emiratach Arabskich).

W znanym meczecie Umajjadów, w Damaszku w Syrii, 6 maja 2001 roku rozbrzmiał głos naszego umiłowanego papieża Jana Pawła II. Nie mogę się oprzeć radości, aby usłyszeć go razem z wami: „Muzułmanie i chrześcijanie czczą podobnie ich miejsca modlitwy, oazy, gdzie spotykają Boga Miłosiernego w ich podróży ku życiu wiecznemu, i gdzie spotykają swoich braci i swoje siostry w religii”

Jeśli miejsca kultu mają wieżę lub minaret, łącząc wertykalnie ziemię z niebem, czy możemy stwierdzić, że Dziewica Maryja jest prawdziwie mostem horyzontalnym między chrześcijanami i muzułmanami? Dziewica z Nawiedzenia jest bez wątpienia Dziewicą spotkania, mającą Zbawiciela w łonie, jak również w braterskim sercu.

Należy przyznać, że islam nie uznaje w Maryi „Matki Boga”, bowiem nie wierzy ani w Trójcę Przenajświętszą, ani w boskość Chrystusa. W konsekwencji nie wierzy ani we Wcielenie, ani w Odkupienie. Wszystko to sprawia, że Jan Paweł II powiedział: „Bóg Koranu nazywany jest najpiękniejszymi imionami, jakie zna ludzki język. Jednakże, w ostatecznym rozrachunku, jest to Bóg, który pozostaje obcy światu. Bóg, który jest samym Majestatem, ale nigdy Emanuelem, „Bogiem z nami” Islam nie jest religią odkupienia. Nie daje żadnego miejsca na Krzyż i Zmartwychwstanie. [...] Niemniej, religijność muzułmanów jest godna poszanowania. [...] W tej perspektywie, spotkania modlitewne w Asyżu miały, jak już wskazałem, ogromne znaczenie. [...] Po stronie Kościoła pozostaje niezmiennie gotowość do dialogu i współpracy”⁴⁶⁸.

Tłum. Anna Meetschen

siria-ecco-la-prima-moschea-al-mondo-dedicata-a-mariaR0euLhXXn52ziHm15DyZHLL/ (opublikowane 09/06/2015, ostatnia zmiana 09/06/2015 o godz. 15:08, wejście 10 czerwca 2017).

⁴⁶⁸ Jan Paweł II, *Entrez dans l'Espérance*, avec la collaboration de Vittorio Messori, Paris, Plon/Mame, 1994, s. 152–154.